

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2010-2011

7 AVRIL 2011

Proposition de loi modifiant la loi du 26 mai 2002 concernant le droit à l'intégration sociale et la loi organique des centres publics d'action sociale du 8 juillet 1976

(Déposée par M. Guido De Padt
et Mme Nele Lijnen)

DÉVELOPPEMENTS

La loi concernant le droit à l'intégration sociale (loi DIS) est entrée en vigueur le 1er octobre 2002. Comme son nom l'indique, elle a pour but de garantir le « droit à l'intégration sociale » et de permettre à tout un chacun de faire partie intégrante de la société. L'intégration sociale peut prendre la forme d'un emploi, d'un projet individualisé d'intégration sociale (PIIS) ou d'un revenu d'intégration.

Les personnes qui ne peuvent prétendre à un revenu d'intégration peuvent recourir, dans de nombreux cas, à une autre forme d'aide sociale (assistance financière, aide en nature, aide médicale, ...) fournie par un centre public d'action sociale (CPAS). Le but de l'aide sociale est de « permettre à chacun de mener une vie conforme à la dignité humaine » (article 1er de la loi organique des centres publics d'action sociale).

Avant d'allouer un revenu d'intégration dans le cadre de l'intégration sociale, le CPAS procède à une enquête sociale (et financière). Cette enquête individualisée lui permet de se faire une idée précise de la situation sociale et financière de l'intéressé. Les résultats de l'enquête, qui auront un impact sur la décision relative à la demande d'aide, doivent notamment apporter une réponse à la question de savoir si les ressources dont le demandeur dispose sont effectivement insuffisantes. À cet égard, les ressources des autres membres du ménage sont également prises en compte.

Le droit à l'intégration sociale diffère quelque peu du droit à l'aide sociale (*cf.* loi organique du 8 juillet 1976). Mais dans un cas comme dans l'autre, le

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2010-2011

7 APRIL 2011

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie en van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn

(Ingediend door de heer Guido De Padt
en mevrouw Nele Lijnen)

TOELICHTING

Op 1 oktober 2002 trad de wet betreffende het recht op maatschappelijke integratie (RMI-wet) in werking. De RMI-wet heeft als doel het « recht op maatschappelijke integratie » te verzekeren en wil ieder individu in staat stellen deel uit te maken van de maatschappij. Maatschappelijke integratie kan de vorm aannemen van een tewerkstelling, een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI) of een leefloon.

Wie geen aanspraak kan maken op een leefloon kan in veel gevallen een beroep doen op een andere vorm van maatschappelijke dienstverlening (financiële steun, hulp in natura, medische hulp, ...), verstrekt door een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn (OCMW). Het doel van de maatschappelijke dienstverlening bestaat erin « eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid » (artikel 1 van de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn).

Vooraleer een OCMW een leefloon uitkeert in het kader van maatschappelijke integratie, voert het eerst een sociaal(-financieel) onderzoek. Het sociaal onderzoek is een individueel onderzoek dat het OCMW een duidelijk overzicht geeft van de sociale en financiële situatie van de betrokkene. De resultaten uit dit onderzoek hebben een weerslag op de beslissing betreffende de steunaanvraag en moeten onder meer een antwoord bieden op de vraag of de aanvrager daadwerkelijk over onvoldoende bestaansmiddelen beschikt. Hierbij worden tevens de bestaansmiddelen van andere gezinsleden in rekening gebracht.

Het recht op maatschappelijke integratie verschilt enigszins van het recht op maatschappelijke dienstverlening (*cf.* organieke wet van 8 juli 1976). Toch is in

demandeur est tenu de fournir toutes les informations et tous les renseignements nécessaires au travailleur social qui examine sa demande.

S'il manque des informations et que le demandeur n'est pas en mesure de les fournir, le CPAS a la possibilité de les demander lui-même à d'autres institutions publiques ou financières, à condition que l'intéressé lui donne procuration pour ce faire. Les renseignements requis concernent souvent les revenus de biens mobiliers ou immobiliers, le droit aux allocations de chômage, les impôts ou la sécurité sociale, ainsi que la situation bancaire.

Toutefois, il n'est pas toujours facile d'obtenir les données voulues auprès des institutions financières, car plusieurs obstacles compliquent particulièrement cette étape de l'enquête sociale. Ainsi, alors que le demandeur du revenu d'intégration a donné une procuration écrite au travailleur social, certaines banques invoquent encore le secret bancaire. En outre, comme le nombre de banques a fort augmenté au cours des dernières années, il est très difficile de savoir auprès de quelles institutions financières les clients ont un compte. D'autre part, l'absence de base de données oblige à écrire à toutes ces banques, ce qui accroît sensiblement les coûts financiers et les frais de personnel des CPAS. Ces coûts sont d'ailleurs encore plus élevés lorsque les banques soumettent la divulgation de ces données au paiement d'une rétribution, dont le montant est d'autant plus élevé qu'il faut remonter loin dans le temps. Enfin, une telle réglementation laisse aux clients la possibilité de taire l'existence de certains comptes ou d'ouvrir (ou rouvrir) des comptes dans d'autres institutions bancaires, à l'insu du CPAS.

En cas de recours à une forme d'aide publique — telle que le revenu d'intégration par exemple — il est prévu de plein droit que le bénéficiaire peut être amené à prêter sa collaboration pleine et entière et que l'on est en droit de contrôler attentivement sa situation (financière). Cette procédure étant généralement très longue et très coûteuse, rares sont les CPAS qui, dans la pratique, demandent systématiquement ces informations à leurs clients. Il en résulte une situation d'arbitraire et un sentiment d'injustice, notamment lorsque des gens bénéficient indument d'aides publiques.

La présente proposition a dès lors pour objectifs de concrétiser la simplification administrative, de réduire les coûts pour le CPAS et de renforcer le contrôle du respect des conditions requises pour bénéficier de ces formes d'aide publique, en inscrivant dans la loi qu'un CPAS peut obtenir gratuitement un aperçu des comptes de ses clients (nom de la banque, type de compte, titulaires et règles de procuration) sans qu'il faille en communiquer les montants exacts. Il suffit en effet que le CPAS ait connaissance de l'existence des comptes. Si le demandeur du revenu d'intégration ou de l'aide sociale a délibérément omis de déclarer des

beide gevallen de aanvrager ertoe verplicht alle nodige informatie en inlichtingen te geven aan de maatschappelijk medewerker die de aanvraag bestudeert.

Wanneer er informatie ontbreekt en de aanvrager die niet kan geven, heeft het OCMW de mogelijkheid ze zelf op te vragen bij andere openbare of financiële instellingen, mits de betrokkene een volmacht geeft. Deze vereiste inlichtingen hebben vaak betrekking op inkomsten uit roerende of onroerende goederen, recht op werkloosheidsuitkering, belastingen of sociale zekerheid en de situatie bij de banken.

Wanneer het gaat om de opvraging van gegevens bij financiële instellingen, blijken er een aantal hinderpalen te zijn die deze stap in het sociaal onderzoek vrij omslachtig maken. Hoewel de aanvrager van het leefloon een schriftelijke volmacht gaf aan de maatschappelijk werker, roepen sommige banken nog steeds het bankgeheim in. Bovendien kende het aantal banken de jongste jaren een ware expansie en wordt het bijzonder moeilijk te achterhalen bij welke financiële instellingen de cliënten zijn aangesloten. Het ontbreken van een databank zorgt er vervolgens voor dat al deze banken moeten aangeschreven worden, wat de financiële kost en de personeelskost van de verschillende OCMW's een stuk de hoogte injaagt. Deze kost wordt overigens nog vergroot wanneer banken voor het vrijgeven van deze gegevens een vergoeding vragen, die hoog kan oplopen naarmate men ver terug in de tijd moet gaan zoeken. Ten slotte geeft dergelijke reglementering cliënten de mogelijkheid rekeningen te verzwijgen of bij andere bankinstellingen te (her)openen, zonder medeweten van het OCMW.

Bij het gebruik van een vorm van overheidsdienstverlening — zoals bijvoorbeeld een leefloon — is van rechtswege bepaald dat van de ontvanger volledige medewerking mag verwacht worden, alsook het recht om zijn of haar (financiële) situatie afdoende te controleren. In de meeste gevallen is deze procedure zeer tijdrovend en duur, waardoor in de praktijk weinig OCMW's systematisch deze informatie van hun cliënten opvragen. Dit werkt willekeurig in de hand en schendt het rechtsgevoel wanneer ten onrechte van overheidsdienstverleningen wordt gebruikgemaakt.

Onderhavig voorstel heeft bijgevolg tot doel de administratieve vereenvoudiging te realiseren, kosten voor het OCMW te reduceren en de controle op het al dan niet rechthebben op deze vormen van overheidsdienstverlening te versterken, door wettelijk te verankeren dat een OCMW kosteloos een overzicht kan krijgen van de rekeningen (naam bank, type rekening, naamhouders en regeling inzake volmacht) van zijn cliënten, zonder dat hierbij de exacte bedragen moeten worden vrijgegeven. Het volstaat immers voor het centrum om het bestaan van rekeningen te kennen. Indien de aanvrager van het leefloon of maatschappe-

comptes, il peut être confronté aux informations ainsi demandées. La présente proposition prévoit en outre que le CPAS notifie à son client qu'il demande des informations de ce genre, ce qui permet de renforcer la transparence dans les deux sens.

La présente proposition entend accroître la transparence sans toutefois porter atteinte à la vie privée du demandeur. L'auteur se réfère à cet égard à une décision de la Commission de la protection de la vie privée: «La Commission reconnaît que la protection de la vie privée n'est pas une donnée absolue, comme également mentionné dans les avis du Conseil d'État. La vie privée est un droit relationnel qui est toujours lié à d'autres droits et libertés et qui doit être examiné en fonction de ceux-ci. La Commission estime également que la lutte contre la fraude fiscale peut justifier une poursuite du démantèlement du secret bancaire fiscal, du moins dans la mesure où ce démantèlement va de pair avec une législation de qualité et une procédure équilibrée qui tient compte des droits et intérêts de toutes les parties impliquées (administration fiscale, contribuables et établissements concernés) (article 8 de la CEDH, article 22 de la Constitution, articles 7 et 8 de la Charte et l'article 16.1 du TFUE) et qui exclut efficacement l'utilisation arbitraire des pouvoirs d'investigation (1).»

Les auteurs de la présente proposition entendent recourir, conformément aux mesures d'assouplissement de la levée du secret bancaire, au registre électronique de la Banque nationale de Belgique (BNB) dans lequel tous les numéros de comptes bancaires des Belges seront soigneusement enregistrés. Lorsque le CPAS procédera à une enquête, il pourra demander à la BNB d'indiquer dans quels établissements l'intéressé possède des comptes. La procédure précise pourra également faire l'objet d'un arrêté royal distinct. L'utilisation de ce registre central permettra aux CPAS de ne plus devoir écrire à toutes les institutions financières pour recueillir des renseignements sur leurs clients. En outre, ce système de transmission d'informations financières permettra de garantir le respect de la vie privée du client.

*
* *

(1) Avis n° 12/2010 du 31 mars 2010 concernant la proposition de loi modifiant certaines dispositions du Code des impôts sur les revenus 1992, relatives à la levée du secret bancaire (A-2010-005).

lijke dienstverlening, rekeningen doelbewust niet aangaf, kan hij met deze opgevraagde informatie worden geconfronteerd. Huidig voorstel voorziet er bijkomend in dat het OCMW een kennisgeving geeft aan zijn cliënt wanneer het dergelijke informatie opvraagt, waardoor de transparantie in beide richtingen wordt aangescherpt.

Onderhavig voorstel wenst de transparantie te verhogen, zonder evenwel de persoonlijke levenssfeer van de aanvrager te beschadigen. De ondertekenaar beroept zich hierbij op een uitspraak van de Privacycommissie: «De Commissie erkent dat de bescherming van de persoonlijke levenssfeer geen absoluut gegeven is, zoals ook vermeld in de adviezen van de Raad van State. De persoonlijke levenssfeer betreft een relationeel recht dat steeds in verhouding staat met andere rechten en vrijheden, en dat daarmee dient afgewogen te worden. De Commissie is eveneens van oordeel dat het bestrijden van de fiscale fraude een verdergaande afbouw van het fiscale bankgeheim kan rechtvaardigen, althans in zoverre deze afbouw gepaard gaat met een goede, kwalitatieve wetgeving en een evenwichtige procedure die aandacht schenkt aan de rechten en belangen van alle betrokken partijen (fiscale administratie, betrokken belastingplichtigen en betrokken instellingen) (artikelen 8 EVRM, artikel 22 Grondwet, artikelen 7 en 8 Handvest en artikel 16.1 VWEU), en die arbitrair gebruik van onderzoeksbevoegdheden afdoende uitsluit (1).»

De ondertekenaars willen in overeenstemming met de versoepeling van de opheffing van het bankgeheim gebruikmaken van het elektronisch register bij de Nationale Bank van België (NBB) waarin alle bankrekeningnummers van de Belgen netjes zullen worden opgeslagen. Als het OCMW een onderzoek uitvoert, kan aan de NBB worden gevraagd om bekend te maken waar betrokkene allemaal rekeningen heeft. De precieze procedure kan ook in het apart koninklijk besluit worden uitgewerkt. Het gebruik van deze centrale zal ervoor zorgen dat de OCMW's niet langer alle financiële instellingen moeten aanschrijven om inlichtingen in te winnen over hun cliënten. Bovendien zal dergelijk doorgeefluik van financiële informatie kunnen waken over het respecteren van de privacy van de cliënt.

Guido DE PADT.
Nele LIJNEN.

*
* *

(1) Advies nr. 12/2010 van 31 maart 2010 betreffende het wetsvoorstel tot wijziging van sommige bepalingen van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992 over de opheffing van het bankgeheim (A-2010-005).

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 19, § 3, de la loi du 26 mai 2002 concernant le droit à l'intégration sociale est complété par un alinéa 2 rédigé comme suit :

« Le centre a la possibilité de recueillir gratuitement des renseignements auprès de la Banque nationale de Belgique en vue de l'octroi et du maintien du droit à l'intégration sociale, et ce tant durant l'enquête sociale qu'à tout moment durant l'accompagnement. Lorsque le centre envoie des demandes d'informations à l'établissement précité, il doit en informer le demandeur du revenu d'intégration dans un délai d'un mois. Les renseignements relatifs à l'existence de comptes doivent rester strictement limités :

- 1° au nom de l'institution financière;
- 2° aux données d'identification du compte;
- 3° à l'identité du titulaire du compte;
- 4° à la réglementation en matière de procuration (s'il y a lieu). »

Art. 3

L'article 60, § 1er, alinéa 2, de la loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'action sociale est complété par une deuxième phrase rédigée comme suit :

« Le centre a la possibilité de recueillir gratuitement des renseignements auprès de la Banque nationale de Belgique en vue de l'octroi et du maintien de l'aide sociale, et ce tant durant l'enquête sociale qu'à tout moment durant l'accompagnement. Lorsque le centre envoie des demandes d'informations à l'établissement précité, il doit en informer le demandeur de l'aide sociale dans un délai d'un mois. Les renseignements relatifs à l'existence de comptes doivent rester strictement limités :

- 1° au nom de l'institution financière;
- 2° aux données d'identification du compte;

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 19, § 3, van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie wordt aangevuld met een tweede lid, luidende :

« Het centrum heeft de mogelijkheid bij de Nationale Bank van België kosteloos inlichtingen in te winnen met het oog op het toekennen en het behoud van het recht op maatschappelijke integratie, dit zowel tijdens het sociaal onderzoek als op elk moment gedurende de begeleiding. Wanneer het centrum informatieverzoeken verstuurt naar de voormelde instelling, moet het binnen de maand de aanvrager van het leefloon hiervan in kennis stellen. De inlichtingen over het bestaan van rekeningen dienen strikt beperkt te blijven tot :

- 1° de naam van de financiële instelling;
- 2° de identificatiegegevens van de rekening;
- 3° de identiteit van de rekeninghouder;
- 4° regeling inzake volmacht (indien van toepassing). »

Art. 3

In artikel 60, § 1, tweede lid, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt aangevuld met een tweede zin, luidende :

« Het centrum heeft de mogelijkheid bij de Nationale Bank van België kosteloos inlichtingen in te winnen met het oog op het toekennen en het behoud van maatschappelijke dienstverlening, dit zowel tijdens het sociaal-onderzoek als op elk moment gedurende de periode van de begeleiding. Wanneer het centrum informatieverzoeken verstuurt naar de voormelde instelling, moet het binnen de maand de aanvrager van de maatschappelijke dienstverlening hiervan in kennis stellen. De inlichtingen over het bestaan van rekeningen dienen strikt beperkt te blijven tot :

- 1° de naam van de financiële instelling;
- 2° de identificatiegegevens van de rekening;

3° à l'identité du titulaire du compte;
4° à la réglementation en matière de procuration
(s'il y a lieu).»
3 mars 2011.

3° de identiteit van de rekeninghouder;
4° regeling inzake volmacht (indien van toepas-
sing).»
3 maart 2011.

Guido DE PADT.
Nele LIJNEN.